

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, КРИМІНОЛОГІЯ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.85

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2024-6-4

Міськів Дмитро Михайлович,

доктор філософії,

доцент кафедри кримінального права і кримінології

Львівського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0003-3710-0374

Федчак Ігор Андрійович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри інформаційного та аналітичного забезпечення

діяльності правоохоронних органів

Львівського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0002-4539-5988

ЩОДО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОДЕЛІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ОРІЄНТОВАНОЇ НА ПЕВНУ ПРОБЛЕМАТИКУ (PROBLEM-ORIENTED POLICING) З ІНШИМИ ПРОАКТИВНИМИ МОДЕЛЯМИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено дослідженню та висвітленню взаємозв'язку моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) з деякими іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності, зокрема: моделлю здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), моделлю підзвітності: (CompStat – комп'ютерна статистична модель поліцейської діяльності); поліцейською діяльністю, керованою аналітичною розвідкою (Intelligence-led Policing, ILP), моделлю профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (Broken Windows Policing); моделлю здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) та моделлю правоохоронної діяльності на основі даних (Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety / DDACTS).

Установлено, що модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) – це стратегія, яка фокусується на системному і поглибленому аналізі причин виникнення окремих проблем злочинності, загроз їх виникнення, з метою підготовки індивідуальних відповідей, які дозволяють досягати максимальної ефективності при застосуванні гласних та негласних ресурсів правоохоронних органів. Досліджувана модель відрізняється від традиційного реагування на інциденти, оскільки надає правоохоронцям інструменти для проактивного пошуку та усунення коренів проблем.

Визначено, що модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) є потужним інструментом для вирішення конкретних проблем злочинності та громадської безпеки, що турбують окремі громади. Дана модель тісно пов'язана з іншими проактивними моделями, проте володіє властивими тільки їй унікальними характеристиками. Розуміння цих взаємозв'язків дозволяє правоохоронним органам розробляти більш ефективні стратегії для забезпечення безпеки громадян з огляду на індивідуальні проблеми у стані оперативної обстановки.

Ключові слова: модель, проактивність, злочинність, взаємодія, громада, вирішення проблем, кримінальний аналіз.

Miskiv D. M., Fedchak I. A. Regarding the relationship between Problem-Oriented Policing and other proactive policing models

The article is dedicated to researching and highlighting the relationship between Problem-Oriented Policing (POP) and various other proactive policing models, including: Community Policing, the CompStat model (computerized statistical model of police activity), Intelligence-led Policing (ILP), Broken Windows Policing (focusing on minor offenses to prevent major crimes), Predictive Policing, and Data-Driven Approaches to Crime and Traffic Safety (DDACTS).

It has been established that Problem-Oriented Policing (POP) is a strategy focusing on the systematic and in-depth analysis of the causes of specific crime problems and threats. The goal is to prepare individualized responses that maximize the effectiveness of both overt and covert law enforcement resources. This model differs from traditional incident response by providing law enforcement with tools for proactively identifying and addressing the root causes of problems.

It has been determined that Problem-Oriented Policing (POP) is a powerful tool for addressing specific crime and public safety issues that concern individual communities. This model is closely linked with other proactive policing models but possesses unique characteristics specific to it. Understanding these interrelationships allows law enforcement agencies to develop more effective strategies for ensuring citizen safety by considering individual issues within the operational environment.

Key words: model, proactivity, crime, interaction, community, problem-solving, crime analysis.

Актуальність проблеми. Усі поліцейські підрозділи керуються організаційними (управлінськими) стратегіями. Сучасна наукова та практична література з організаційної та управлінської діяльності поліції описує різні операційні моделі (стратегії), до яких відносяться: соціально-орієнтована поліцейська діяльність (Community Policing), проблемно-орієнтована поліцейська діяльність (Problem-Oriented Policing), комп'ютерна статистична модель поліцейської діяльності (CompStat), поліцейська діяльність, керована даними (Data-Driven Policing); прогностична поліцейська діяльність (Predictive Policing), поліцейська діяльність на основі теорії розбитих вікон (Broken Windows Policing) поліцейська діяльність, керована аналітичною розвідкою Intelligence-led Policing (ILP) [1, с. 54]. Деякі моделі сумісні та взаємно підсилюють одні одних, інші є несумісними або конфліктуючими. Деякі моделі правоохоронної діяльності містять широкі, загальні заяви про те, як поліція повинна мислити і підходити до своєї роботи, інші містять більш конкретні приписи щодо того, як поліція може більш ефективно контролювати злочинність.

На відміну від більшості інших поліцейських моделей і філософій, модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), розглядає те, як поліція повинна розуміти свої функції, та як обирати найбільш ефективний підхід до роботи. У підсумку дана модель пропонує специфічний механізм реалізації цього завдання. Модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) слід розглядати не як альтернативу інших підходів, а радше як всеохоплюючий підхід, який залишає простір для їх імплементації (включення) та сумісного використання. Отже доцільно дослідити взаємозв'язок моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) з іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності, що дозволить: підвищити ефективність організаційної та виконавської діяльності; реалізувати комплексний підхід до профілактики злочинності, враховуючи різні аспекти причин виникнення та контексту існування проблем у стані оперативної обстановки; визначити сильні та слабкі сторони різних моделей, для їх врахування при формуванні конкретної правоохоронної практики; використання положень різних моделей правоохоронної діяльності стимулює інновації та адаптацію нових методів у правоохоронній діяльності. Таким чином, вивчення взаємозв'язку між моделлю правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику та іншими проактивними моделями сприяє створенню більш ефективних та цілісних стратегій здійснення правоохоронної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні та практичні аспекти моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), досліджували зарубіжні учені зокрема: Г. Голдштейн (H. Goldstein), Дж. Хінкл (J. Hinkle), Д. Вайсбурд (D. Weisburd), К. Телеп (C. Telep), К. Петерсен (K. Petersen), М. Скотт (M. Scott), С. Кірбі (S. Kirby), А. Сайдботтом, (A. Sidebottom) К. Буллок (K. Bullock), Р. Армітаж (R. Armitage) М. Ешбі (M. Ashby), С. Клеммоу (C. Clemmow), С. Кірбі (S. Kirby), Дж. Лейкок (G. Laycock), Н. Тіллі (N. Tilley). Досліджень взаємозв'язку моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) з іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності в Україні проведено не було.

Метою статті є дослідження та висвітлення взаємозв'язку моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) з іншими проактивними моделями правоохоронної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Модель проблемно-орієнтованої діяльності правоохоронних органів, розробив професор університету Вісконсін-Медисон (США) Г. Гольдштейн (H. Goldstein), який охарактеризував модель правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) як підхід до поліцейської діяльності, в якому окремі частини поліцейської діяльності (кожна з яких складається з групи подібних інцидентів, будь то кримінальні правопорушення чи

правопорушення, які поліція має опрацювати) підлягають мікроскопічному дослідженню через навички кримінальних аналітиків та накопичений оперативний досвід в надії на те, що нові знання про кожну проблему призведуть до відкриття нової та більш ефективної стратегії боротьби з нею. Проблемно-орієнтована діяльність поліції надає велике значення новим відповідям, які мають превентивний характер, які не залежать від використання системи кримінального правосуддя. Вагоме значення має залучення державних установ, членів громад та представників приватного сектору, якщо їх участь буде дієвою у зменшенні проблеми. Проблемно-орієнтована поліція бере на себе зобов'язання щодо запровадження нової стратегії, ретельно оцінюючи її ефективність, і, згодом, звітування про результати у такий спосіб, який буде корисним для інших поліцейських органів. У кінцевому підсумку модель сприяє формуванню сукупності знань, що підтримують подальшу професіоналізацію поліції» [2].

Концептуально модель діяльності поліції, орієнтованої на вирішення проблем (Problem-Oriented Policing) впливає на зміну результатів проблеми завдяки підвищенню знань про механізми, за допомогою яких діє конкретна проблема, і реагування на них [3, с. 94].

Проведеним нами науковим дослідженням встановлено, що з моделлю Problem-Oriented Policing є сумісними й інші сучасні поліцейські моделі правоохоронної діяльності.

Так, чи не найбільш побідною за сутністю з моделлю проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (Problem-Oriented Policing) є модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). Дана модель є підходом, за якого слід активно розвивати та використовувати систематичне партнерські відносини з методами вирішення проблем, щоб проактивно вирішувати негайні проблеми через усунення умов, які викликають проблеми громадської безпеки, такі як злочинність, соціальний безлад і страх злочинності [4]. Згідно з моделлю правоохоронної діяльності Community Policing, управління поліцією передбачає внесення ряду критичних змін до організації і тактики діяльності, керівництва, трудових відносин, децентралізації у прийнятті рішень та підзвітності, стратегічному плануванні, оцінці діяльності та підвищенні прозорості [5, с. 130]. І попри те, що модель Problem-Oriented Policing часто переплітається з моделлю здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), ці моделі все-таки не є тотожними. Існує навіть ймовірність сплутати модель проблемно-орієнтованої поліцейської діяльності (Problem-Oriented Policing) з моделлю правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). Водночас основним напрямом діяльності поліції, орієнтованої на громаду (Community Policing), є покращення та зміцнення довірливих відносин з громадянами, тоді як проблемно-орієнтована модель діяльності поліції (Problem-Oriented Policing) орієнтована на ідентифікацію конкретних проблем злочинності для розробки індивідуальних стратегій їх вирішення шляхом поглибленого дослідження першопричин їх виникнення та існування із залученням інформаційних можливостей мешканців конкретних територіальних громад.

Дослідження наукової літератури дає підстави визначити, що правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад (Community Policing), є ширшою організаційною філософією чи стратегією, яка охоплює принципи правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, а також передбачає розвиток зовнішньої взаємодії із зацікавленими сторонами в громаді. Крім того, правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад, стосується організаційних змін (наприклад, децентралізоване прийняття рішень, загальновідомче навчання, часте оцінювання особового складу), спрямованих на підтримку спільного розв'язання проблем, створення партнерств із громадою та на загальний випереджувальний підхід до злочинності й порушення громадського порядку. В разі її належної організації, правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад (Community policing), є загальною філософією, у межах якої може існувати й розвиватися модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). Крім того, правоохоронній структурі, яка не запровадила принципи правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, навряд чи вдасться реалізувати суттєвий вплив на зменшення злочинності.

Спільною рисою обох моделей є те, що одним з елементів моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, є визначення партнерів, які могли б надавати допомогу в розв'язанні певних проблем, так само, як і в правоохоронній діяльності, орієнтованій на потреби громад (Community Policing). Наприклад, якщо проблема полягає в крадіжках з магазинів, то для її розв'язання й запобігання необхідно налагодити співпрацю з місцевими закладами торгівлі. Члени громади часто є першими, хто виявляє проблеми та надає важливі відомості, корисні для аналізу проблеми. Вони також можуть брати участь у розв'язанні проблем. Водночас, хоч успішність заходів із розв'язання

проблем і можна визначити на підставі реакції громади, проте загалом допомога громади не часто може бути корисною для упереджувального вирішення складних комплексних проблем злочинності.

Правоохоронна діяльність, орієнтована на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), не є тотожною моделі підзвітності CompStat (скорочення від порівняльної статистики), хоча вони мають певні спільні риси. У моделі підзвітності: CompStat наголошується на використанні сучасних комп'ютеризованих можливостей опрацювання даних про злочинність та картографування кримінальних правопорушень, швидке розгортання поліцейських ресурсів у місцях кримінальної концентрації, і підзвітність поліції та командування за застосовані конкретні стратегії та рішення на визначених територіях [6].

Хоча обидві моделі покликані зосередити увагу поліції на поточних проблемах злочинності, проте модель підзвітності CompStat зазвичай обмежується географічними «гарячими зонами», тоді як модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), можна застосовувати до ширшого спектру концентрацій злочинної діяльності. Хоча в обох моделях за основу для діяльності поліції використовують дані, але спектр таких даних, і ступінь аналізу в межах правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику, ширший, ніж у випадку з моделлю підзвітності CompStat, яка орієнтована на швидку постановку завдань. Модель підзвітності CompStat майже виключно спрямована на використання тактики правоохоронних заходів, таких як арешти й штрафи, тоді як модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), передбачає та спонукає до застосування ширшого спектру заходів реагування. На відміну від потенційно короткострокових переваг моделі підзвітності CompStat, підхід, орієнтований на певну проблематику (Problem-Oriented Policing), спрямовано на більш довгострокові рішення. З огляду на те, що модель підзвітності CompStat доречно використовувати як засіб «першої допомоги», то модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) доречно використовувати для запровадження довгострокових заходів, ці два підходи можуть ефективно співіснувати разом [7].

Порівнюючи модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) з моделлю поліцейської діяльності, керованою аналітичною розвідкою (Intelligence-led Policing), моделлю поліцейської діяльності на основі теорії розбитих вікон (Broken Windows Policing) слід відзначити, що головна відмінність спостерігається у основному акценті діяльності: у моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику це покращення відповіді на стан громадської безпеки, з огляду на проблеми громади, у моделі Intelligence-led Policing основний акцент сфокусовано на зниженні злочинності по лінії організованих злочинних мереж, через збір розвідувальних даних, аналіз, і обмін продуктами аналітичних досліджень – аналітичною розвідкою, а у моделі поліцейської діяльності на основі теорії розбитих вікон (Broken Windows Policing) у зниженні злочинності через посилений контроль безладу (безпорядку).

Проведене наукове дослідження дозволяє виокремити характерні особливості інших моделей, які мають спільні риси із моделлю правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). Йдеться про модель здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) та модель діяльності поліції на основі даних (Data-driven Policing). До таких характерних особливостей слід віднести:

- залучення допомоги представників територіальних громад;
- поглиблений аналіз і дослідження тенденції та закономірностей злочинності;
- фокусування особливої уваги на порушеннях громадського порядку, що призводить до формування переконання про бездіяльність поліції, та знижує рівень довіри, що у підсумку ускладнює взаємодію з населенням і передачу людьми цінної інформації, яка має значення для побудови проактивної правоохоронної діяльності;
- перевага відповідей (заходів реагування), ефективність яких доведено практичною діяльністю;
- зосередження на гарячих точках «Hot Spots» (рецидиви кримінальних проявів, місць їх прояву та повторні жертви кримінальних правопорушень);
- участь лінійних співробітників поліції у процесі прийняття управлінських рішень керівним складом про види та обсяг заходів реагування [8, с. 320].

Ці характерні особливості застосовуються тією мірою, якою вони зумовлюють більш ефективну та дієву відповідь на проблеми.

На додаток до цих сучасних проактивних моделей правоохоронної діяльності, домінуюча поліцейська модель середини 20 століття – професійна модель або традиційна модель правоохоронної

діяльності залишається діючим стратегічним варіантом, а деякі з її найкращих характеристик, включаючи швидке реагування на надзвичайні ситуації, справедливе й ефективне вирішення інцидентів та ретельне розслідування кримінальних правопорушень, залишаються непорушними і під час реалізації моделі будь-якої проактивної моделі, зокрема і моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). Однак такі її функції як акцент на цілеспрямованому превентивному патрулюванні; тактика реагування, заснована на стримуванні; і чітка організація, заснована на наказах і командах; управління контролем за результатами роботи, є несумісними з моделлю Problem-Oriented Policing.

Як висновок слід зазначити, що нині науковці та практичні працівники поліції, які поглиблено займаються правоохоронною діяльністю та проблемами протидії злочинності, з огляду на сформований наукою багаж знань про проактивні моделі правоохоронної діяльності, обговорюють відносні переваги та недоліки сучасних моделей і те, як вони пов'язані між собою. Щоб зрозуміти достатньо про ці проактивні моделі, слід дослідити їх основні складові та те, чим вони схожі та чим відрізняються одні від інших, зокрема і від проблемно-орієнтованого підходу (Problem-Oriented Policing) до організації діяльності правоохоронних органів в цілому та поліції зокрема.

Також може виникнути оманливе припущення, що якщо поєднати найкращі компоненти різних проактивних моделей правоохоронної діяльності, щоб розробити універсальну, найбільш ефективну модель, що в ідеалі дозволить уникнути недоліків, пов'язаних із прийняттям однієї стратегії, і уникнути будь-якої критики за підтримку і запровадження однієї стратегії, не враховуючи інших. Проте цього не слід робити через дві причини.

По-перше, модель Problem-Oriented Policing є однією з небагатьох дійсно комплексних (усеохоплюючих) моделей правоохоронної діяльності. Це не просто оперативна тактика або техніка управління, її реалізація має наслідки для всієї поліцейської діяльності. Прагматична орієнтація моделі Problem-Oriented Policing на оцінку знань та досвіду на лінійному рівні та зосередження уваги на ефективність, добре сприймається лінійними співробітниками поліції та керівниками різних рівнів.

По-друге, вибір і прихильність до моделі Problem-Oriented Policing дозволяє уникати підживлення скептицизму, який виникає в поліцейських організаціях, коли співробітники відчують, що керівництво просто переходить від однієї стратегічної інновації до іншої.

Прийняття послідовної довгострокової стратегії допомагає захиститися від того, що деякі називають «інноваціями», які породжують «втому» в органах поліції.

Література

1. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України: монографія / Користін О., Швець Д., Бутко Б., Денисенко Б. та ін., за заг. ред. Користін О.Є. Київ: «ВАІТЕ», 2024. 444 с.
2. Goldstein H. “Problem-Oriented Policing in a Nutshell.” Presentation at the International Problem Oriented Policing Conference. San Diego, California. 2001.
3. Федчак І. А. Концептуальні основи сутності та змісту моделі правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing). *Аннало*. 2023. № 2. С. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2023-2-12>.
4. Community Policing Defined. COPS Office. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 2009.
5. Федчак І. А. Основні практичні компоненти моделі діяльності поліції, орієнтованої на потреби громад (Community Policing). *Держава та регіони*. 2023. № 3 (81). С. 128–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.3.19>.
6. Willis J. J., Mastrofski S. D., Kochel T. R. Maximizing the Benefits of Reform: Integrating Compstat and Community Policing in America. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 2010. 64 p.
7. Jones G., Gwynn S. Exploring Crime Analysis: Reading on Essential Skills. Third edition. International Association of Crime Analysts (IACA). CreateSpace Independent Publishing Platform. 2019. P. 22.
8. Федчак І. А. Концептуальні основи та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності: монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 628 с.

References

1. Realizatsiia filosofii «Intelligence-led Policing» v systemi kryminalnoho analizu Natsionalnoi politsii Ukrainy: monohrafiia (2024) [Implementation of the „Intelligence-led Policing” philosophy in the system of criminal analysis of the National Police of Ukraine: monograph]. Korystin O., Shvets D., Butko B., Denysenko B. ta in., za zah. red. Korystina O.Ie. Kyiv: «VAITE». 444 s. [in Ukrainian].
2. Goldstein, H. (2001). “Problem-Oriented Policing in a Nutshell.” Presentation at the International Problem Oriented Policing Conference. San Diego, California [in English].
3. Fedchak, I.A. (2023). Kontseptualni osnovy sutnosti ta zmistu modeli pravookhoronnoi diialnosti, oriietovanoi na pevnu problematyku (Problem-Oriented Policing) [Conceptual foundations of the essence and content of the model of law enforcement activity oriented on a certain problem (Problem-Oriented Policing)]. *Amparo*. № 2. S. 90–96. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5649-2023-2-12> [in Ukrainian].
4. Community Policing Defined. (2009). COPS Office. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services [in English].
5. Fedchak, I.A. (2023). Osnovni praktychni komponenty modeli diialnosti politsii, oriietovanoi na potreby hromad (Community Policing) [The main practical components of the model of police activity oriented to the needs of communities (Community Policing)]. *Derzhava ta rehiony*. № 3 (81). S. 128–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.3.19> [in Ukrainian].
6. Willis, J.J., Mastrofski, S.D., & Kochel, T.R. (2010). Maximizing the Benefits of Reform: Integrating Compstat and Community Policing in America. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Office of Community Oriented Policing Services. 64 p. [in English].
7. Jones, G., & Gwynn, S. (2019). Exploring Crime Analysis: Reading on Essential Skills. Third edition. International Association of Crime Analysts (IACA). CreateSpace Independent Publishing Platform. p. 22. [in English].
8. Fedchak, I.A. (2024). Kontseptualni osnovy ta nauково-praktychni aspekty proaktyvnykh modelei pravookhoronnoi diialnosti : monohrafiia [Conceptual foundations and scientific and practical aspects of proactive models of law enforcement: monograph]. Lviv : Lvivskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 628 s. [in Ukrainian].